

**О.В. НІКІШИНА, доктор економічних наук,
старший науковий співробітник**

Інклюзивний підхід до формування логістичних ланцюгів аграрного ринку України

Мета статті - визначити ступінь інклюзивності діючих логістичних ланцюгів аграрного ринку (ЛЛАР) України та обґрунтувати напрями їх трансформації, розбудови і взаємодії в контексті інклюзивного підходу.

Методика дослідження. Використано системний підхід та загальнонаукові методи, зокрема, аналітичних узагальнень - для встановлення домінуючого напрямку міграції доданої вартості у ланцюгах аграрного ринку; структурний - для визначення часток суб'єктів індивідуального й корпоративного секторів ринку, видової структури кооперативів; індексний - для цінового аналізу; порівняльний - для порівняння рівнів рентабельності різних категорій виробників; графічний - для наочного відображення логістичної структури аграрного ринку.

Результати дослідження. Розглянуто основні проблеми доступу дрібних і середніх агровиробників до корпоративних ринкових ланцюгів, встановлено потоковий «розрив» та логістичну відторженість суб'єктів індивідуального сектору виробничої ланки від прибуткових ланок доробки й розподілу продукції. Визначено домінуючий напрям перерозподілу доданої вартості на користь корпоративних структур, низький ступінь інклюзивності логістичних ланцюгів корпоративного типу. Обґрунтовано доцільність формування в Україні кооперативних логістичних ланцюгів, які є інклюзивними ринковими ланцюгами, здатними ефективно конкурувати та взаємодіяти із корпоративними ланцюгами аграрного ринку.

Елементи наукової новизни. Удосконалено теоретичні засади логістики товарних ринків в частині обґрунтування сутності категорії «ринкова інклюзія», інклюзивної природи кооперативних логістичних ланцюгів аграрного ринку. На базі емпіричних досліджень визначено ступінь інклюзивності ринкових ланцюгів різних типів, що дозволило обґрунтувати напрями підвищення конкурентоспроможності інклюзивних ланцюгів в українських реаліях.

Практична значущість. Результати можуть бути використані органами влади в процесі розробки стратегії розвитку кооперативних логістичних ланцюгів аграрного ринку, а також механізмів стимулювання створення багатofункціональних обслуговуючих кооперативів та оптимізації їх логістичних зв'язків із стейкхолдерами. Табл.: 5. Рис.: 1. Бібліогр.: 21.

Ключові слова: ринкова інклюзія; логістичні ланцюги; ланки; додана вартість; аграрний ринок; інклюзивні кооперативні ланцюги.

Нікішина Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу ринкових механізмів та структур, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України (м. Одеса, Французький бульвар, 29)

E-mail: ksemych@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7172-3551>

Постановка проблеми. Сучасний вектор економічної політики багатьох держав характеризується впровадженням та адаптацією концепції інклюзивного зростання. Поняття *інклюзія* (англ. inclusion - включення, залученість) учені визначають як збільшення ступеня участі всіх громадян соціуму в процесі економічного зростання та справедливий розподіл його результатів [14, с. 187]. Аналізуючи визначення міжнародних організацій, можна виділити два підходи до іден-

тифікації природи інклюзивного розвитку: перший акцентує увагу на продуктивній зайнятості, другий - на справедливому перерозподілі доходів. Базовими параметрами інклюзивного зростання слугують широкі цільові орієнтири, що передбачають не тільки зростання ВВП, а й розвиток людського капіталу, скорочення нерівності й бідності, захист навколишнього природного середовища та ін.

Практика розвинених країн засвідчує важливе значення якості управління, економічної безпеки та конкуренції для інклюзивного

розвитку. При цьому простежується тісний зв'язок між розвитком інфраструктури, у тому числі логістичної, та ступенем інклюзивності зростання. Так, 1 млрд дол. США, вкладений в інфраструктуру, безпосередньо створює 15 тис. робочих місць і приблизно 30 тис. додаткових робочих місць у суміжних секторах [7, с. 23].

Інклюзивний розвиток економіки передбачає формування інклюзивних логістичних ланцюгів стратегічних товарних ринків, зокрема аграрних. Поняття «ринкова інклюзія» можна трактувати як збільшення ступеня участі суб'єктів господарювання, передусім малих і середніх, у ринкових процесах відтворення, формування паритетних взаємодій та об'єктивний перерозподіл доданої вартості між суб'єктами різних ланок ринкових ланцюгів для розширеного відтворення товароруху. Ступінь ринкової інклюзії у різних ланках ланцюга є неоднаковим і залежить від типу ринку, його структури, методів державного впливу тощо. На практиці відбувається порушення інклюзивних засад розвитку ринків та їх логістики, що знаходить свій прояв у наявності бар'єрів доступу на ринок, зловживанні ринковою владою, перерозподілі доходів на користь великих корпоративних структур, відторгненні малих суб'єктів господарювання від прибуткових ланок логістичних ланцюгів аграрного ринку України, актуалізуючи необхідність нових досліджень у цьому напрямі.

Варто відзначити взаємозв'язок питання формування інклюзивних ланцюгів аграрного ринку із 3-м завданням 2-ї Цілі сталого розвитку «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки», що акцентує увагу на забезпеченні гарантованого та рівного доступу дрібних виробників продовольства до виробничих ресурсів, ринків і можливостей для збільшення доданої вартості та зайнятості в несільськогосподарських секторах [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові засади теорії інклюзивного розвитку економіки обґрунтовані іноземними ученими, зокрема, Д.Аджемоглу, Д. Робінсоном [1], Дж. Подеста [21], С. Голандер [20] та ін. Так, значний науковий і практичний інтерес викликає концепція інклюзивних інститутів, запропонована Д.Аджемоглу та Д. Робінсоном [1]. Автори порівнюють інклюзивні інститути, орієнтовані на участь усіх членів суспільства в економічних відносинах і отримання справедливого доходу, та

екстрактивні інститути (від англ. to extract - витягувати), що передбачають «вичавлювання» максимального доходу з експлуатації однієї частини населення та його спрямування на збагачення іншої частини. Таке порівняння виконано на базі глибокого аналізу закономірностей, методів і прикладів регулювання взаємопов'язаного розвитку економічних і політичних інститутів у багатьох державах за тривалий часовий період [14, с. 192].

Серед українських науковців можна виділити наукові праці І.М. Бобух, С.М. Щегель [2], Л.М. Ємельяненко [6], О.В. Ляха, В. І. Ляшенка [9], О.Д. Прогнімак [14] та ін. Зокрема, О.В. Лях і В.І. Ляшенко розробили концепцію інституційної підтримки інклюзивного підприємництва, обґрунтували важливість розвитку інклюзивного бізнесу та його стримуючі чинники в Україні [9]. Теоретико-методологічні основи соціально орієнтованого інклюзивного розвитку досліджує Л.М. Ємельяненко, акцентуючи увагу на процедурі його діагностики та виділяючи, зокрема, ринкові чинники - умови конкуренції, доступ суб'єктів до інфраструктури й виробничих активів [6, с. 128]. Дослідження І.М. Бобух і С.М. Щегель сконцентровані в площині аналізу Цілей сталого розвитку, які мають найбільший потенціал для формування інклюзивного суспільства в Україні [2].

Проблеми формування ефективних логістичних ланцюгів товарних ринків знаходяться в колі постійної уваги вчених Національної академії наук України, зокрема, О.М. Бородіної, Б.В. Буркинського, В.М. Лисюка, М.Л. Тараканова [3, 5, 8, 12] та ін. Водночас поширення інклюзивних концепцій та їх інтеграція в теорію і практику товарних ринків та ринкової логістики формує широкий простір для подальших інноваційних розробок.

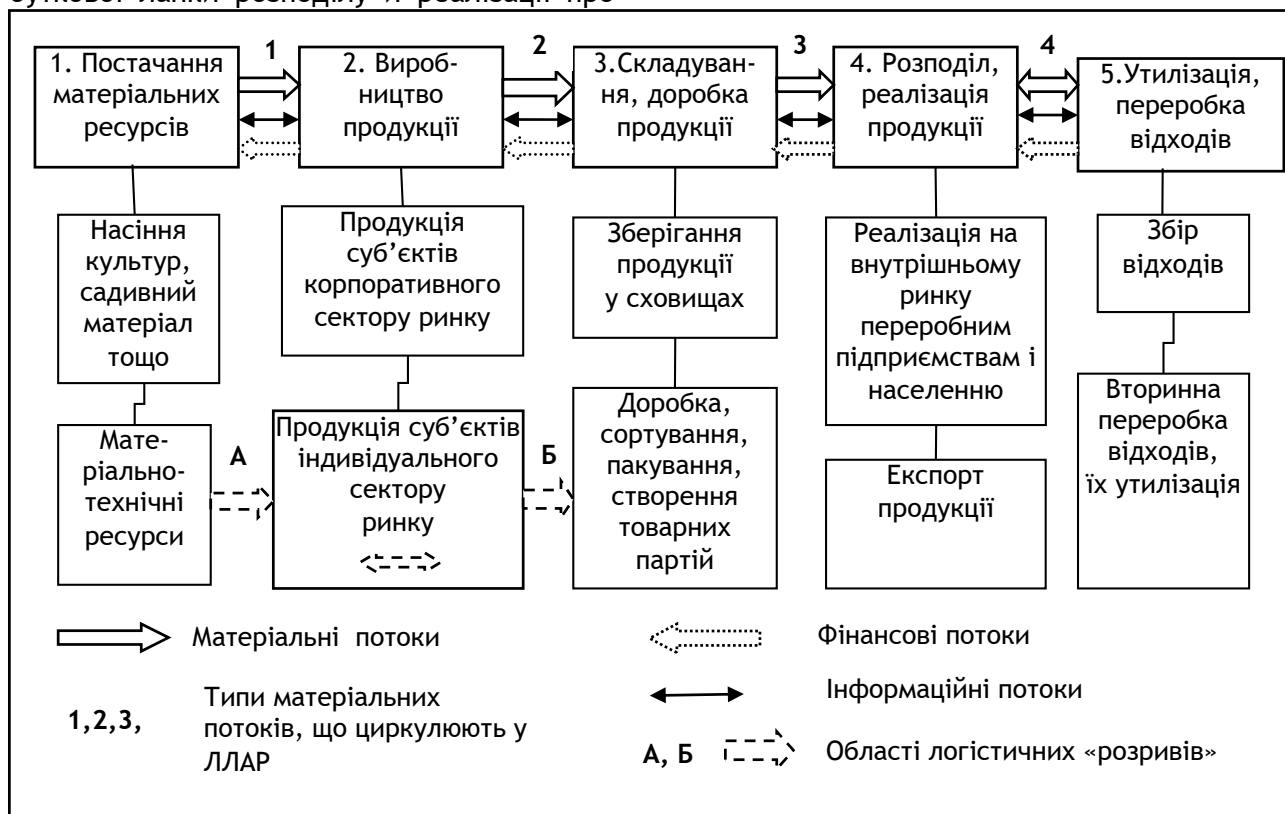
Мета статті - визначити ступінь інклюзивності діючих логістичних ланцюгів аграрного ринку (ЛЛАР) України та обґрунтувати напрями їх трансформації, розбудови і взаємодії в контексті інклюзивного підходу.

Методологія дослідження. У процесі дослідження використано системний підхід та загальнонаукові методи, зокрема, аналітичних узагальнень - для встановлення домінуючого напрямку міграції доданої вартості у ланцюгах аграрного ринку; структурний - для визначення часток суб'єктів індивідуального й корпоративного секторів ринку,

видової структури кооперативів; індексний - для цінового аналізу; порівняльний - для порівняння рівнів рентабельності різних категорій виробників; графічний - для наочного відображення логістичної структури аграрного ринку.

Виклад основних результатів дослідження. Інклюзивний принцип формування ефективних ЛЛАР передбачає забезпечення вільного доступу малих і середніх виробників до усіх ланок ланцюга, зокрема, до прибуткової ланки розподілу й реалізації про-

дукції, що є необхідною умовою об'єктивного міжланкового перерозподілу ринкової доданої вартості. Узагальнена структурна модель ЛЛАР представлена на рисунку. Такий ланцюг включає п'ять основних ланок, пов'язаних між собою різними типами матеріальних потоків (їх зміна відбувається в результаті трансформації споживчої вартості товару в процесі його переміщення за ланками ланцюга), фінансовими та інформаційними потоками.

Узагальнена структурна модель логістичного ланцюга аграрного ринку

Джерело: Розроблено автором.

За результатами проведених досліджень [5, 11] було встановлено логістичний «розрив» між суб'єктами індивідуального сектору виробничої ланки й іншими ланками ЛЛАР, що зумовлює дискретність матеріального потоку, проблеми з його міжланковим переміщенням, яке супроводжується втратою доданої вартості первинних агровиробників. На наш погляд, базовим протиріччям у логістичному ланцюгу аграрного ринку виступає внутрішньоланкове протиріччя між економічними інтересами суб'єктів корпоративного й індивідуального секторів виробничої ланки, яке, у свою чергу, генерує низку міжланкових протиріч у матеріалопровідному ланцюгу, наслідком дії яких стає перерозподіл доданої вартості на користь

великих корпоративних структур та низький ступінь інклюзивності аграрних ланцюгів. Це твердження потребує верифікації на основі емпіричних досліджень.

Проведений аналіз часток суб'єктів корпоративного й індивідуального секторів у виробництві аграрної продукції дозволив встановити певні особливості в перерозподілі товарних ніш виробничої ланки (табл. 1). За статистичними даними, корпоративний сектор виробляє 65,6 % зернових культур, 66,2 % соняшнику, 88,5 % цукрових буряків та 62,6 % м'яса в країні. Водночас господарства населення продукують 98,1 % картоплі, 85,6 % і 78,4 % овочевих і плодово-ягідних культур відповідно та 72,6 % молока. Фермерські господарства займають певні ніші у

виробництві сільгосппродукції. В Україні сформована суб'єктна структура аграрного виробництва є наслідком економічного домінування корпоративного сектору, ступінь контролю якого агрохолдингами щорічно зрос-

тає, та залежного становища індивідуальних господарств, яке О.М. Бородіна та І.В. Прокопа визначають як «відторгнення» в економічній, соціальній та інституційній складових аграрної системи [4, с. 91].

1. Частки суб'єктів корпоративного й індивідуального секторів у виробництві аграрної продукції в Україні, %

Вид товару	Корпоративний сектор			Індивідуальний сектор					
				фермерські господарства			господарства населення		
	Рік								
	2005	2010	2018	2005	2010	2018	2005	2010	2018
1. Зернові культури	65,0	63,9	65,6	10,7	12,0	14,4	24,3	24,2	19,9
2. Соняшник	63,2	64,7	66,2	15,6	17,8	19,8	21,2	17,5	13,9
3. Буряки цукрові фабричні	69,6	83,7	88,5	8,9	8,4	6,9	21,5	7,9	4,7
4. Картопля	0,8	1,7	1,3	0,4	0,9	0,5	98,8	97,4	98,1
5. Культури овочеві	8,6	9,3	11,7	2,1	2,6	2,7	96,3	88,1	85,6
6. Культури плодові та ягідні	11,8	16,4	16,4	0,0	0,0	5,3	88,2	83,6	78,4
7. М'ясо всіх видів	35,9	52,8	62,6	0,9	2,3	2,5	63,2	44,9	34,9
8. Молоко всіх видів	18,1	18,7	25,4	0,7	1,0	2,0	81,2	80,3	72,6

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [13, 16].

Порівняльний аналіз рівнів рентабельності товарів по суб'єктах різних секторів виробничої ланки дозволяє визначити домінуючий напрям розподілу доданої вартості. У 2018 р. найвищий рівень рентабельності мали зернові культури та соняшник (24,7 % і 32,5 % відповідно), на вирощуванні яких спеціалізується корпоративний сектор; виробництво цукрових буряків вперше за 2005-2018 рр. було збитковим. Рівень рентабель-

ності товарів, виробництво яких сконцентроване в індивідуальному секторі, значно нижчий і становить 6,8 % для картоплі, 16,1 % для молока, 13,3 % і 6,4 % для овочевих і плодово-ягідних культур відповідно (табл. 2). Відтак, обсяг прибутку, як складової доданої вартості, створеного в корпоративному секторі, мінімум вдвічі перевищує його величину в індивідуальному секторі.

2. Динаміка рівнів рентабельності продукції в сільськогосподарських підприємствах України, %

Вид товару	Рік							
	2005	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. Зернові культури	3,1	15,8	2,4	25,7	42,6	37,8	25,0	24,7
2. Соняшник	24,3	44,9	28,2	36,7	78,4	61,9	41,3	32,5
3. Буряки цукрові фабричні	4,8	15,9	3,1	17,8	27,7	24,6	12,4	-11,4
4. Картопля	16,1	-17,4	22,4	9,9	24,6	0,6	10,0	6,8
5. Культури овочеві	17,8	1,1	7,5	14,5	32,0	15,3	9,9	13,3
6. Культури плодові та ягідні	12,7	9,6	127,5	65,8	58,3	25,0	35,4	6,4
7. Молоко всіх видів	12,2	1,8	13,1	11,1	12,7	18,6	26,9	16,1
8. М'ясо: великої рогатої худоби	-25,0	-28,3	-41,3	-34,5	-16,9	-23,2	3,4	-17,7
свиней	14,9	1,8	0,2	5,6	12,6	-4,1	3,5	6,9
птиці	24,9	-2,4	-5,9	-12,6	-5,4	3,4	7,0	5,7

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [13, 16].

З огляду на відсутність статистичних даних щодо рентабельності господарств насе-

лення, для оцінки їх дохідності проведено порівняльний аналіз рівнів та індексів цін

сільгосп підприємств і господарств населення (табл. 3). Розрахунки свідчать про нижчі рівні цін господарств населення у ринкових нішах, контрольованих корпоративним сектором. Виняток становить молоко, ціна якого в індивідуальних господарствах на близько 25 % нижче від цін продукції агропідприємств. Порівняльний аналіз базових індексів

цін двох категорій товаровиробників свідчить про перевищення темпів приросту цін підприємств порівняно з аналогічним показником для господарств населення (за винятком жита), що теж доводить існуючу тенденцію щодо перерозподілу доданої вартості на користь корпоративного сектору.

3. Відношення цін на аграрну продукцію господарств населення до цін сільськогосподарських підприємств в Україні, %

Товар	Рік				Індекси цін (2017 р. до 2015 р.), пункти	
	2014	2015	2016	2017	СГП	ГН
1. Пшениця	102,5	100,6	91,2	91,6	1,362	1,240
2. Ячмінь	106,8	105,6	94,3	92,6	1,369	1,200
3. Кукурудза	83,0	87,2	88,1	90,7	1,256	1,306
4. Жито	166,0	120,1	106,3	122,6	1,394	1,423
5. Соняшник	89,0	87,0	90,3	91,0	1,141	1,195
6. Картопля	131,9	131,2	123,1	129,0	1,408	1,385
7. Культури овочеві з них закритого ґрунту	191,1	181,4	136,4	177,8	1,044	1,023
8. Культури плодово-ягідні	74,5	56,9	49,1	48,7	1,318	1,128
9. Молоко	252,6	136,2	163,1	135,0	1,307	1,296
	82,5	77,1	72,9	75,6	1,627	1,596

Примітка: СГП - сільськогосподарські підприємства; ГН - господарства населення.

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [13, 15].

У цьому контексті доказову базу посилює аналіз даних щодо групування сільгосп підприємств за обсягами реалізованої аграрної продукції [16, с. 10]. За даними Держстату, у 2016 р. реалізацією товарів у невеликих обсягах (до 500 тис. грн) займалися лише 7,4 % і 6 % підприємств у сегментах зернових культур і соняшнику, 50,1 % виробників плодово-ягідних та овочевих культур. Водночас збутом великих партій зерна й насіння соняшнику (2-20 млн грн) займалися 59,4 % і 62,8 % сільгосп підприємств у відповідних сегментах, що свідчить про контроль корпоративними структурами високорентабельних товарних ніш виробничої ланки, а також наступних ланок ЛЛАР (див. рис.).

В українських реаліях зв'язок вітчизняних агро виробників із торговельною сферою виявився дуже слабким, їх продукція активно витісняється імпортними товарами. Споживчу ланку ЛЛАР контролюють переважно мережі організованої роздрібною торгівлі, які встановлюють жорсткі стандарти для товарів, контролюють їх відповідність вимогам споживачів. Такі правила занадто важкі для виконання дрібними агро виробниками, що генерує суттєві бар'єри для їх участі в прибутковій ланці реалізації продукції [3, с. 77].

В умовах нерівноправних економічних відносин суб'єкти індивідуального сектору виробничої ланки залишаються відторгненими від прибуткових ланок доробки, розподілу та реалізації продукції, а їх інтеграція до ЛЛАР корпоративного типу незмінно супроводжується втратою доданої вартості, що слугує свідченням низького ступеня інклюзивності таких ланцюгів. Зворотною реакцією господарств населення на цю ситуацію є формування у межах виробничої ланки власного мікрологістичного ланцюга (виробництво - зберігання - споживання), який за дискримінаційних умов входження до корпоративних ЛЛАР забезпечує часткову реалізацію економічних інтересів дрібних агро виробників. Формування внутрішньоланкових мікроланцюгів притаманне, зокрема, стратегічному зерновому ринку України [5, с. 62].

Відповідно до теорії логістичних ланцюгів суб'єкт, що управляє ланцюгом, задає пропорції розподілу доданої вартості між його ланками. У контексті зазначеного підходу поняття «конкурентоспроможність» поширюється не тільки на продукт, а й місце в ланцюгу [10, с. 362]. Емпіричні дослідження засвідчили низький рівень конкурентоспроможності індивідуальних господарств у ви-

робничій ланці ЛЛАР та наявність потокових «розривів» між даною та наступними ланками ринкового ланцюга (див. рис.). Завдання підвищення рівня відтворювальної спроможності та конкурентоспроможності суб'єктів індивідуального сектору зумовлює необхідність їх входження (інтеграції) до наступних більш прибуткових ланок ринкового ланцюга, тобто розширення присутності з виробничої ланки до ланок складування, доробки, розподілу та реалізації продукції. Одним з інструментів вирішення такого завдання стає розбудова та розвиток *кооперативних ЛЛАР*, які здатні конкурувати з корпоративними ланцюгами.

В українських реаліях становлення та розвиток ЛЛАР кооперативного типу спроможні не тільки подолати логістичну відторгненість індивідуальних господарств, а й зіграти вагомий роль у подоланні бідності сільського населення шляхом залучення найбільш товаровиробників у кооперативні ринкові ланцюги на засадах паритетного розподілу доданої вартості. Проведені дослідження довели, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (*далі* - СОК) виконують чотири головні функції: (1) соціальну; (2) підтримка малих форм господарювання; (3) селозберігаючу; (4) об'єднуючу [11, с. 17-26]. У світлі концепції сталого розвитку підвищується значення двох останніх функцій для збалансованого розвитку сільських територій.

Базуючись на положеннях концепції інклюзивних інститутів Д. Аджемоглу та Д. Робінсона [1], можна стверджувати, що за своєю природою, цільовими орієнтирами та функціями СОК є інклюзивними інституціями. Сільськогосподарські кооперативи

мають ознаки ланцюгових структур, формуючи мережу інклюзивних кооперативних ЛЛАР, що мають достатній потенціал для паритетної взаємодії та ефективної конкуренції з корпоративними ЛЛАР, які за сукупністю ознак доцільно віднести до екстрактивних ланцюгів.

Світова практика свідчить про значну роль кооперативних ЛЛАР у розвитку економіки багатьох країн. Сільськогосподарські кооперативи являють собою найбільш поширений у світі вид кооперативної форми діяльності. Так, європейські країни через кооперативні формування в аграрному секторі реалізують за 60 % усієї виробленої фермерами продукції, скандинавські - більше 80 %; кооперативи Китаю і Японії реалізують понад 90 % сільгосппродукції [18, с. 10].

В Україні теж наявна стійка тенденція до зростання кількості СОК. Станом на 01 липня 2019 р. в економіці України функціонувало 27,796 тис. кооперативних об'єднань, із них 69,4 % становили обслуговуючі, 7,9 % - виробничі та 11,8 % - інші кооперативи (табл. 4). Обслуговуючі кооперативи створюються не для безпосереднього виробництва продукції, а для її просування від виробничої до споживчої ланки ЛЛАР та надання різних послуг. Шляхом об'єднання в обслуговуючі кооперативи малі й середні суб'єкти господарювання прагнуть отримати доступ до прибуткових ланок ланцюга, нових товарних ніш, справедливих цін, звільнитися від ринкової влади трейдерів, агрохолдингів та інших екстрактивних інституцій. Домінування обслуговуючого виду в загальній структурі кооперативів можна оцінювати як спосіб адаптації суб'єктів до ринкових умов господарювання.

4. Видова структура кооперативів в Україні, %

Вид кооперативу	Рік									Зміни (+,-)
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*		
1. Виробничі	7,6	7,5	8,2	9,4	9,0	8,7	8,3	7,9	+0,4	
2. Обслуговуючі	68,9	68,0	67,5	67,0	67,7	68,7	69,2	69,4	+0,5	
3. Споживчі	2,5	2,7	2,8	2,9	2,8	2,8	2,8	2,7	+0,2	
4. Сільськогосподарські виробничі	4,4	4,1	4,0	4,1	3,9	3,8	3,7	3,6	-0,7	
5. Сільськогосподарські обслуговуючі	3,1	3,2	3,5	3,6	3,7	3,8	4,0	4,5	+1,4	
6. Інші	13,5	14,5	14,0	13,0	12,9	12,2	12,1	11,8	-1,7	

*Станом на 01 липня 2019 року.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [13].

Частка сільськогосподарських кооперативів порівняно невисока із показником у 2019 р. 3,6 % для виробничих і 4,5 % для об-

слуговуючих кооперативних формувань (див. табл. 4). За період 2012-2019 рр. питома вага аграрних виробничих кооперати-

вів зменшилася на 0,7 %, частка обслуговуючих, навпаки, зросла на 1,4 %. Вектор структурних змін відповідає напряму динамічних змін: у 2019 р. порівняно з 2012 р. кількість виробничих кооперативів в агро-секторі скоротилася на 19,4 %, натомість кількість СОК збільшилася на 40,8 %. За перше півріччя 2019 р. кількість СОК зросла на 16,4 %, тоді як у 2018 р. порівняно з попереднім роком їх приріст становив 5,51 %.

Усвідомлення суб'єктами індивідуального сектору аграрного ринку потенційних можливостей обслуговуючої кооперації активі-

зувало її процеси в Україні. Так, порівняно з 01 січня 2018 р. кількість діючих СОК зросла на 20,5 % і досягла в 2019 р. 735 одиниць (табл. 5). За минулий рік найбільший приріст був притаманний плодоовочевим і молочарським кооперативам (на 43 % і 31 % відповідно), найменший - зерновим (2,5 %). У структурі діючих СОК домінують кооперативи молочарські, з обробітку землі та надання інших послуг (25,3%, 22% і 26,9 % відповідно). Найменшу частку становлять м'ясні кооперативи (4,8 %) і їхня кількість стрімко скорочується (на 31,4 %).

5. Динаміка та видова структура діючих СОК в Україні

Вид СОК	2018 р.*		2019 р.**		Зміни (+,-)	
	од.	%	од.	%	од.	%
Усього, у тому числі:	610	100,0	735	100,0	+125	+20,5
1. Молочарські	142	23,3	186	25,3	+44	+31,0
2. З обробітку землі та збирання врожаю	146	23,9	162	22,0	+16	+11,0
3. М'ясні	51	8,4	35	4,8	-16	-31,4
4. Плодоовочеві	79	13,0	113	15,4	+34	+43,0
5. Зернові	40	6,6	41	5,6	+1	+2,5
6. З надання інших послуг	152	24,9	198	26,9	+46	+30,3

*Станом на 1 січня 2018 р.; **Станом на 19 липня 2019 р.

Джерело: Розраховано за даними Кабінету Міністрів України [19].

Слід відзначити надання державної підтримки молочарським і плодово-ягідним обслуговуючим кооперативам для придбання обладнання зі зберігання та переробки агропродукції (на суму понад 8,5 млн грн [19]), що певним чином стимулювало зростання їх кількості в країні. Це слугує прикладом точкового стимулювання державою формування інклюзивних ЛЛАР шляхом цільової підтримки багатофункціональних СОК певного напряму діяльності. В Україні близько 50 % від загальної кількості СОК є багатофункціональними кооперативами, які поєднують декілька видів діяльності та орієнтовані на переробку сировини, що забезпечує їх присутність у переробній ланці ринкового ланцюга та можливість нарощування доданої вартості шляхом виробництва й реалізації переробної продукції високої якості.

Необхідною умовою ефективного функціонування кооперативних ЛЛАР виступає налагодження паритетних зв'язків взаємодії між учасниками потокових процесів як всередині ланцюга, так і ззовні, тобто між ринковими ланцюгами й різноманітними стейкхолдерами, зацікавленими в розбудові кооперативних ланцюгів на локальному рівні аграрного ринку (на сільських територіях), зокрема, місцевими переробними підприємствами, територіа-

льними громадами, державними й профільними інституціями та ін. Внутрішні й зовнішні зв'язки взаємодії виступають формою впровадження економічних інтересів суб'єктів ЛЛАР. Інклюзивний підхід до формування кооперативних ЛЛАР передбачає паритетний перерозподіл доданої вартості між їх учасниками шляхом досягнення міжсуб'єктних і міжланкових компромісів, збалансування економічних інтересів суб'єктів ЛЛАР на договірній та інституційній основах.

Розбудова мережі кооперативних ЛЛАР спроможна зменшити кількість протиріч між економічними інтересами суб'єктів індивідуального й корпоративного секторів шляхом становлення паритетних зв'язків взаємодії та конкуренції. У кооперативних ЛЛАР дрібні й середні товаровиробники посилюють свої конкурентні позиції і ринкову владу, отримують більше вигід від співпраці та справедливого перерозподілу доданої вартості в ланцюгу. Об'єднані в кооперативний ринковий ланцюг, його учасники можуть налагоджувати паритетні зв'язки взаємодії з суб'єктами корпоративних ланцюгів. Йдеться про колективне партнерство СОК з учасниками різних ланок ЛЛАР корпоративного типу на договірній основі. З точки зору його учасників більш приваблива співпраця з групою (кооперати-

вом), ніж з великою кількістю малих агровиробників. У свою чергу, група дрібних виробників може отримати через кооперацію доступ до кредитних і державних ресурсів для будівництва переробних потужностей та розбудови й відтворювального розвитку кооперативних ланцюгів ринку.

Варто зазначити, що конкуренція кооперативних і корпоративних ЛЛАР (тобто інклюзивного й екстрактивного типів) чинить трансформаційний вплив на базові параметри товарного ринку, зокрема, вона сприяє зниженню цінової волатильності, оптимізації співвідношення якості/ціна товарів, їх диференціації, зменшенню кінцевих цін для споживачів (шляхом скорочення посередницьких ланок), впровадженню інновацій тощо. Для індивідуальних господарств розбудова конкурентоспроможних кооперативних ланцюгів збільшує їх можливості щодо освоєння нових ринкових ніш (зокрема, в органічному секторі), входження в прибуткові ланки корпоративного ланцюга, об'єктивного перерозподілу ринкової доданої вартості. При цьому конкурентоспроможність суб'єктів ринку збільшується у міру їх входження до ланок, близьких до споживчої ланки ЛЛАР. Відтак, участь у конкурентному процесі логістичних ланцюгів двох типів генерує низку позитивних впливів на розвиток аграрного ринку, зменшуючи бар'єри доступу для дрібних виробників та підвищуючи ступінь ринкової інклюзії.

Незважаючи на динамічно зростаючий тренд кількості СОК (див. табл. 5), в Україні процес формування кооперативних ланцюгів аграрного ринку знаходиться на початковому етапі. Через вітчизняний кооперативний ланцюг ринку реалізується всього лише 1 % аграрної продукції [18], тоді як у розвинених країнах - 50-90 % [18]. В Україні діючі інклюзивні ЛЛАР низькоконкурентні порівняно з екстрактивними ланцюгами, що зумовлює необхідність точкового стимулювання державою кооперативного руху в агросфері, як складової політики переходу «від екстрактивної до інклюзивної економіки» [14, с. 194].

Висновки. Інтеграція інклюзивних концепцій в теорію ринкової логістики виокремлює як першочергове питання доступу малих і середніх товаровиробників до прибуткових ланок ланцюгів, паритетних взаємодій та об'єктивного розподілу доданої вартості у ринкових ланцюгах. Проведені емпіричні дослідження засвідчили низький ступінь інклюзив-

ності корпоративних ЛЛАР, через які реалізується понад 90 % агропродукції в Україні. Порівняльний аналіз рівнів рентабельності та цін суб'єктів корпоративного й індивідуального секторів виробничої ланки визначив тенденцію перерозподілу доданої вартості на користь корпоративних структур, що спеціалізуються на виробництві експортоорієнтованих культур. Водночас суб'єкти індивідуального сектору, забезпечуючи соціальну, екологічну та продовольчу безпеку, в умовах диспаратних взаємодій залишаються відторгненими від прибуткових ланок ЛЛАР, а інтеграція таких виробників до корпоративних (екстрактивних) ланцюгів супроводжується втратою доданої вартості, яка мала б стати ресурсом їх сталого відтворювального розвитку.

Враховуючи світовий досвід, обґрунтовано доцільність створення в Україні кооперативних ЛЛАР, які є інклюзивними ринковими ланцюгами, здатними конкурувати та взаємодіяти на паритетних засадах із екстрактивними (корпоративними) ланцюгами, а також підвищити ефективність дрібнотоварного аграрного виробництва, сприяти сталому розвитку сільських територій. Інклюзивний підхід до формування ЛЛАР може стати важливим інструментом сталого розвитку аграрного сектору.

Завдання підвищення конкурентоспроможності інклюзивних ланцюгів аграрного ринку, на наш погляд, доцільно вирішувати одночасним поєднанням конструктивних заходів двох напрямів. Перший передбачає зміцнення конкурентоспроможності ринкових ланцюгів кооперативного типу шляхом стимулювання створення багатофункціональних СОК, орієнтованих на переробку сировини, виробництво та збут продукції з високою доданою вартістю. Вказаний напрям передбачає підтримку та участь держави в розбудові кооперативних ЛЛАР. Змістом другого напрямку виступає становлення та розвиток оптимальних форм взаємодій сільськогосподарських кооперативів і стейкхолдерів, реалізація гнучкої політики залучення внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів до формування кооперативних ланцюгів, яка може забезпечити їм конкурентні переваги на аграрному ринку України.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі розглядається розробка теоретико-методичних засад оцінки ступеня інклюзивності ринкових ланцюгів на мезо-, макро- та глобальному рівнях, а також

конструктивних механізмів та інструментів розбудови інклюзивних логістичних ланцю-

гів стратегічних товарних ринків на базі передового світового досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Аджемоглу Д., Робинсон Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. *Происхождение власти, процветания и нищеты*. Москва : АСТ, 2015. 693 с.
2. Бобух І. М., Щегель С. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 7. С. 55-70.
3. Бородіна О. М. Інтеграція дрібних сільськогосподарських виробників до агропродовольчих ланцюгів доданої вартості: методологічні підходи та емпіричні дослідження. *Економіка і прогнозування*. 2014. № 2. С. 73-83.
4. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Подолання структурних деформацій в аграрному секторі України: інституціоналізація і модернізація малотоварного сільськогосподарського виробництва. *Економіка України*. 2015. № 4 (641). С. 88-96.
5. Буркинський Б. В., Нікішина О. В. Принципи формування ефективних логістичних ланцюгів товарних ринків : монографія. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2019. 80 с.
6. Ємельяненко Л. М., Дзензелюк К. В. Проблеми та перспективи соціально орієнтованого інклюзивного розвитку в Україні. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 125-134.
7. Кондратьев В. Инфраструктура и экономический рост. *Мировая экономика и международные отношения*. 2011. № 11. С. 18-24.
8. Логістика товарного ринку : монографія / [Буркинський Б. В., Лисюк В. М., Тараканов М. Л. та ін.] ; за ред. Б. В. Буркинського, В. М. Лисюка. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2018. 244 с.
9. Лях О. В., Ляшенко В. І., Кузьменко Н. В. Концепція інституційної підтримки інклюзивного підприємництва на регіональному рівні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2(52). С. 212-232.
10. Модернізація підприємств в цепочках создания стоимости / Авдашева С. Б., Буданов И. А., Голикова В. В., Яковлев А. А. *Экономический журнал Высшей школы экономики*. 2005. № 3. С. 361-377.
11. Нікішина О. В., Бібікова Н. О. Формування та розвиток регіональних обслуговуючих кооперативів зернового ринку: інтеграційний підхід : монографія. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2018. 230 с.
12. Нікішина О. В., Діленко В. О., Тараканов М. Л. Логістичний фактор трансформації теоретичних положень функціонування товарних ринків. *Проблеми економіки*. 2019. № 3 (41). С. 164-170.
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
14. Пронімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди і перспективи. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1(51). С. 187-197.
15. Реалізація продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами в 2016 році : статистичний бюлетень / відп. за випуск О. М. Прокопенко. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 54 с.
16. Сільське господарство України за 2018 рік : статистичний збірник / відп. за випуск О. М. Прокопенко. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 235 с.
17. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku>.
18. Шибанін В. С. Розвиток кооперації в АПК: проблеми та напрями її подолання. *Економіка АПК*. 2013. № 2. С. 9-12.
19. Шеремета В. В Україні зростає кількість обслуговуючих кооперативів. Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-zrostaє-kilkist-obslugovuyuchih-kooperativiv-viktor-sheremeta/>.
20. Hollander S., Bolling R. Practice, don't preach: getting serious about inclusive development. URL : <https://www.thebrokeronline.eu/>.
21. Podesta J. Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability. URL : <https://www.americanprogress.org/issues/economy/reports/2013/02/07>.

References

1. Adzhemoglu, D. & Robinson, D. (2015). *Pochemu odni strany bogatyє, a drugie bednye. Proishozhdene vlasti, procvetaniya i nishhety* [Why are some countries rich and others poor. The origin of power, prosperity and poverty]. Moscow: AST [In Russian].
2. Bobukh, I.M. & Shchegel, S.M. (2018). Stratehichni oriientyry ekonomichnoho zrostannia Ukrainy: inkluzivnist yak kliuchovy priorytet [Strategic guidelines for Ukraine's economic growth: inclusivity as a key priority]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 7, pp. 55-70 [In Ukrainian].
3. Borodina, O.M. (2014). Intehratsiia dribnykh silskohospodarskykh vyrobnykiv do ahropodovolchyykh lantsiuhiv dodanoi vartosti: metodolohichni pidkhody ta empirychni doslidzhennia [Integration of smallholder farmers into value-added agri-food chains: methodological approaches and empirical research]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, 2, pp. 73-83 [In Ukrainian].
4. Borodina, O.M. & Prokopa, I.V. (2015). Podolannia strukturnykh deformatsii v aharnomu sektori Ukrainy: instytut-sializatsiia i modernizatsiia malotovarного silskohospodarskoho vyrobnytstva [Overcoming structural deformations in the agrarian sector of Ukraine: institutionalization and modernization of low-commodity agricultural production]. *Ekonomika Ukrainy*, 4 (641), pp. 88-96 [In Ukrainian].
5. Burkynskyi, B.V. & Nikishyna, O.V. (2019). *Pryntsypy formuvannia efektyvnykh lohistychnykh lantsiuhiv tovarnykh rynkiv: monohrafiia* [Principles for formation of effective logistics chains of commodity markets: monograph]. Odessa: IPREED NAN Ukrainy [In Ukrainian].
6. Yemelianenko, L.M. & Dzenzeliuk, K.V. (2017). Problemy ta perspektyvy sotsialno oriietovanoho inkluzivnoho rozvytku v Ukraini [Problems and prospects of socially oriented inclusive development in Ukraine]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, 1, pp. 125-134 [In Ukrainian].
7. Kondratev, V. (2011). Infrastruktura i jekonomicheskij rost [Infrastructure and economic growth]. *Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*, 11, pp. 18-24 [In Russian].
8. Burkynskyi, B.V., Lysiuk, V.M., Tarakanov, M.L., et al. (2018). *Lohistyka tovarного rynku: monohrafiia* [Commodity market logistics: monograph]. B.V. Burkynskyi & V.M. Lysiuk (Eds.). Odessa: IPREED NAN Ukrainy [In Ukrainian].
9. Liakh, O.V., Liashenko, V.I., & Kuzmenko, N.V. (2018). Kontsepsiia instytut-sialno pidtrymky inkluzivnoho pidpriemnytstva na rehionalnomu rivni [The concept of institutional support for inclusive entrepreneurship at the regional level]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 2 (52), pp. 212-232 [In Ukrainian].
10. Avdasheva, S.B., Budanov, I.A., Golikova, V.V., & Yakovlev, A.A. (2005). *Modernizatsiia predpriyatij v cepochkah sozdaniya stoimosti* [Enterprise modernization in value chains]. *Jekonomicheskij zhurnal Vyshej shkoly jekonomiki*, 3, pp. 361-377 [In Russian].
11. Nikishyna, O.V. & Bibikova, N.O. (2018). *Formuvannia ta rozvytok rehionalnykh obsluhovuyuchykh kooperatyviv zernovoho rynku: intehratsiyni pidhid: monohrafiia* [Formation and development of regional service cooperatives of the grain market: an integration approach: monograph]. Odessa: IPREED NAN Ukrainy [In Ukrainian].
12. Nikishyna, O.V., Dilenko, V.O., & Tarakanov M.L. (2019). Lohistychni faktor transformatsii teoretichnykh polozhen funktsionuvannia tovarnykh rynkiv [Logistic factor of transformation of theoretical positions of functioning of commodity markets]. *Problemy ekonomiky*, 3 (41), pp.164-170 [In Ukrainian].
13. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
14. Pronimyak, O.D. (2018). Inkluzivnyi rozvytok Ukrainy: pereshkody i perspektyvy [Inclusive development of Ukraine: obstacles and prospects]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 1 (51), pp. 187-197 [In Ukrainian].

15. Prokopenko, O.M. (Ed.). (2017). *Realizatsiia produktsii silskoho hospodarstva silskohospodarskymy pidpriemstvamy v 2016 rotsi: statystychnyi biuleten* [Sales of agricultural products by agricultural enterprises in 2016: statistical bulletin]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [In Ukrainian].
16. Prokopenko, O.M. (Ed.). (2019). *Silske hospodarstvo Ukrainy za 2018 rik: statystychnyi zbirnyk* [Agriculture of Ukraine for 2018: statistical compilation]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
17. Tsili staloho rozvytku 2016-2030 [Sustainable development goals 2016-2030]. (n.d.). *United Nations Ukraine*. Retrieved from: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> [In Ukrainian].
18. Shebanin, V.S. (2013). Rozvytok kooperatsii v APK: problemy ta napriamy yii podolannia [Development of cooperation in agro-industrial complex: problems and directions for their overcoming]. *Ekonomika APK*, 2, pp. 9-12 [In Ukrainian].
19. Sheremeta, V.V (2019). Ukraini zrostaie kilkist obsluhovuiuchykh kooperatyviv [The number of serving cooperatives is increasing in Ukraine]. *Uriadovi portal*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-zrostaie-kilkist-obslugovuyuchih-kooperativiv-viktor-sheremeta> [In Ukrainian].
20. Hollander, S. & Bolling, R. (n.d.). Practice, don't preach: getting serious about inclusive development. *Thebrokeronline*. Retrieved from: <https://www.thebrokeronline.eu> [In English].
21. Podesta, J. (2013). Inclusive economic growth: increasing connectivity, expanding opportunity, and reducing vulnerability. *Center for American Progress*. Retrieved from: <https://www.americanprogress.org/issues/economy/reports/2013/02/07> [In English].

Nikishyna O.V. Inclusive approach to the formation of logistics chains of the agrarian market of Ukraine

The purpose of the article is to determine level of the inclusivity of logistics chains of the agrarian market of Ukraine and to justify directions of their transformation, development and interaction in the context of the inclusive approach.

Research methods. System approach and general scientific methods were used in the research process, in particular: analytical generalisations (for establishing dominant direction of transfer of the added value in the agrarian market chains); structural (for determining the portion of subjects of the individual and corporate sectors of the market, the species structure of cooperatives); index (for the price analysis); comparative (for comparison of levels of profitability of different categories of producers); graphic (for visual representation of logistics structure of the agrarian market).

Research results. Basic problems of access of the small and medium agricultural producers to the corporate market chains were considered, and flow "gap" and logistics detachment of subjects of the individual sector of the manufacturing link from profitable links of refinement and distribution were established. The dominant direction of redistribution of the added value in favour of corporate bodies, and low degree of inclusivity of logistics chains of corporate type were determined. The feasibility for forming cooperative logistics chains in Ukraine, which are inclusive market chains, capable to effectively compete and interact with the corporate chains of the agrarian market was substantiated.

Elements of scientific novelty. Theoretical foundations of logistics commodity markets were improved in a part of substantiation of the essence of a category "market inclusion", an inclusive nature of cooperative logistics chains of the agrarian market. On basis of empirical research, an inclusivity degree of the market chains of different types was defined, that allowed to substantiate directions for increasing the competitiveness of inclusive chains in Ukrainian realities.

Practical significance. Results can be used by authorities in developing a strategy for the development of cooperative logistics chains of the agrarian markets, and mechanisms to stimulate the creation of multifunctional service cooperatives and optimise their logistics connections with stakeholders as well. *Tabl.: 5. Figs.: 1. Refs.: 21.*

Keywords: market inclusion; logistics chains; links; added value; agrarian market; inclusive cooperative chains.

Nikishyna Oksana Volodymyrivna - doctor of economics sciences, senior research fellow, head of the department of market mechanisms and structures, Institute of Market Problems and Economic and Environmental Researches of the National Academy of Sciences of Ukraine (29, Frantsuzkyi bld., Odesa)

E-mail: ksekych@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7172-3551>

Никишина О.В. Инклюзивный подход к формированию логистических цепей аграрного рынка Украины

Цель статьи - определить степень инклюзивности действующих логистических цепей аграрного рынка Украины и обосновать направления их трансформации, развития и взаимодействия в контексте инклюзивного подхода.

Методика исследования. Использованы системный подход и общенаучные методы, в частности, аналитических обобщений - для установления доминирующего направления миграции добавленной стоимости в цепях аграрного рынка; структурный - для определения долей субъектов индивидуального и корпоративного секторов рынка, видовой структуры кооперативов; индексный - для ценового анализа; сравнительный - для сравнения уровней рентабельности разных категорий производителей; графический - для наглядного отображения логистической структуры аграрного рынка.

Результаты исследования. Рассмотрены основные проблемы доступа мелких и средних агропроизводителей к корпоративным рыночным цепям, установлены потоковый «разрыв» и логистическая отторженность субъектов индивидуального сектора производственного звена от прибыльных звеньев доработки и распределения продукции. Определены доминирующее направление перераспределения добавленной стоимости в пользу корпоративных структур, низкая степень инклюзивности логистических цепей корпоративного типа. Обоснована целесообразность формирования в Украине коопе-

ративних логістических ґапей, котрі є інґлузивними риночними ґапями, спосібними ефективно конкуритовати і взаємодієвати з корпоративними ґапями аграрного ринґа.

Елементи науґної новизни. Усовершенствовани теоретическі основи логістики товарних ринґов в ґасти обосновани суцности ґатегорії «риночна інґлузія», інґлузивної природи кооперативних логістических ґапей аграрного ринґа. На ґазе емпірических досліданій определена степеи інґлузивности риночних ґапей різних типів, ґто позволило обосновати направиия підвищення конкуритоспосібности інґлузивних ґапей в українських реаліях.

Практическа значимість. Результати можуть бути использовани органами влади в процесі розробґи стратеги розвитку кооперативних логістических ґапей аграрного ринґа, а таґже механізмів стимулювання створення мноґофункціональних обслуґиваючих кооперативів і оптимізації их логістических зв'язів со стейґхолдерами. Табл.: 5. Илл.: 1. Библиогр.: 21.

Ключеві слова: риночна інґлузія; логістическі ґепи; звен'я; додана стоимость; аграрний ринґ; інґлузивні кооперативні ґепи.

Никишина Оксана Владимировна - доктор економіческих наук, старший науґний сотрудиик, заведуюча отделом риночних механізмів і структур, Ииститут проблем ринґа і економіко-екологіческих досліданій Національної аґадеміи наук України (ґ. Одесса, Французский бульвар, 29)

E-mail: ksenkych@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7172-3551>

Стаття надійшла до редакції 03.01.2020 р.

Фахові рецензування: 10.01.2020 р.

Бібліоґрафічний опис для цитування:

Нікішина О. В. Інґлузивний підхід до формування логістичних ланґюґів аграрного ринґу України. *Економіка АПК*. 2020. № 1. С. 46 – 56. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001046>

Nikishyna, O. V. (2020) Inkluzyvnyi pidkhid do formuvannia lohistrychnykh lantsiuhiv ahrarnoho rynku Ukrainy [Inclusive approach to the formation of logistics chains of the agrarian market of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 46 – 56 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001046>

*

УДК 330.3:637.5:636.4

JEL Classification: Q10; Q11

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001056>

**Н.Г. КОПИТЕЦЬ, кандидат економічних наук,
старший науґовий співробітник, докторант**

Розвиток ринґу м'яса свиней

Мета статті - провести аналітичний огляд сучасного стану розвитку ринґу м'яса свиней, визначити проблемні питання та обґрунтувати направи підвищення його ефективности.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано ряд методів: абстрактно-логічний - для формулювання висновків; порівняльного аналізу - для зіставлення показників та виявлення тенденцій їх зміни; табличний - для наочного зображення отриманих результатів дослідження; статистичний - під час аналізу ринґу м'яса свиней; моноґрафічний - при деталізації стану розвитку ринґу м'яса свиней; графічний - для ілюстрації тенденцій досліджуваних економічних явищ.

Результати дослідження. Уточнено, що ринґ м'яса свиней має важливе значення для вітчизняної економіки. Виявлено, що останніми роками на вітчизняному ринґу м'яса свиней спостерігалася дестабілізація. Відбувалося зростання цінового диспаритету між сільськогосподарською та промисловою продукцією, погіршення селекційно-племінної роботи, недостатній рівень державної підтримки галузі свинарства. Означені фактори зумовили скорочення поголів'я свиней та обсягів виробництва м'яса, зниження попиту та зменшення обсягів експорту.

Проблемними питаннями на ринґу м'яса свиней і надалі залишаються висока собівартість виробництва та високі роздрібні ціни. Визначено, що для розвитку згаданого ринґу необхідна державна підтримка, яка має бути спрямована на сільськогосподарських виробників та сприяти формуванню платоспроможного попиту на м'ясо свиней.

Елементи науґової новизни. Набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо розвитку ринґу м'яса свиней.

Практична значущість. Вказані підходи можуть бути використані органами державного управління при прийнятті рішень щодо врегулювання та стабілізації ситуації на ринґу м'яса свиней. Табл.: 1. Рис.: 2. Библиогр.: 20.

© Н.Г. Копитець, 2020